

Պատանին Հիւրմիւզեան 14 տարեկան Ս. Ղազար կու գայ, իր քսանամեայ վառական գործունէութեան ընթացքին կ'աւանդէ միանգամայն Պապա Համբարձումի այդ շքեղ եղանակները՝ աշակերտներու և վարդապետներու: Նոյնը կրնանք ըսել Գույումճեանի համար. որով կ'ունենան երկուքն ալ իրենց հետեւողները: Սակայն միշտ ամենէն նշանաւոր երգիչը կը ֆիայ ինքն Հ. Ոգոստինոս, որ իր ինքնատիպ արուեստին անզուսպ ու վառ զոյներուն և հրաշագոծ ծայրին գեղգեղանքին համար նկատուած է մինչև օրս Ս. Ղազարու վեհափառ երգիչը:

Այսպէս երկու մեծանուն աղբերակներու տարբերութենէն (որքան անոնք միաձոյլ ալ ըլլան) ինքիւրմէ կը կազմուին երկու տարբեր հեղինակութիւններ Մայրավանքին մէջ՝ այդ կարգի երգոց մասին, զորս կ'ուզեմ կոչել զոյգ երգչապետներու անունով՝ Հիւրմիւզեան և Գույումճեան «դպրոց» չենք:

Հիւրմիւզեան զպրոցին կը պատկանէր Արհապատիւ կիւրեղեան Արքահայր:

Ինք ուղղակի Գերպ. Եղուարդի արծաթեայ փողէն լսած և ուսած էր Պապա Համբարձումի ստեղծները՝ զորս կ'երգէր այնքան ոգելից ու եռանդազին. բայց ամենէն աւելի՝ խմբերգներու պերճագեղ ու քաջավարժ առաջնորդն էր: Ամէն օտարական որ բախտ կը համարէ Ս. Ղազարու մէջ մատուցուած եպիսկոպոսական ծայնաւորի մը ներկայ գտնուած ըլլալը՝ միշտ զմայլանքով կը յիշէ Ամեն. Գերպ. կիւրեղեանի խորթմուրդ ու վսեմափայլ ծայնը, որ յիրաւի տօներու փառաբանիչն էր: Կղզեկիս պատերէն զորս և նոյն իսկ հեռաւոր վայրեր՝ ուր այցելած էր արքայութեան սկիզբը՝ հիացումով կը յիշուին իր մատուցած ծայնաւորները:

Մեզմէ ո՞վ կրնայ մոռնալ հայրենի եկե.

ծայնի Բագմալեկի էջերուն վրայ այդ կարի հետաքրքրական երկաթրութիւնը՝ յօգուտ ազգայնոց և ի յիշատակ Անշտատիւրոգաց անխնջ ջանքերուն:

1. Օգոստոս մէկ 1921.

ղեցական արարողութեանց մասին մեծաշուք Հանգուցելոյն տածած անշէջ եռանդը: Գիւղագնացութեան ժամանակն իսկ՝ ամառանոցի մատրան մէջ սրբազան հանդէսներու զխաւոր կազմակերպող ոգին ինքն էր, Աստուծոյ մերձ պահելու տենչով շրջակայ ժողովուրդը՝ որ սիրալիր յօժարութեամբ զանգակի հրաւերին կը սպասէր:

Ու կարծես դեռ երէկ էր, իր բեղուն կեանքի մայրամուտէն քիչ առաջ՝, երբ նա ամառանոցի ծածքին տակ բազմած իր բազկաթոռին վրայ լայնասփիւռ դաշտին հանդէպ՝ կը լսեցնէր ինձ նուազ ծայնով բայց անխնջ զգացումով Ս. Շաբաթի գեղեցիկ ստեղծներէն մին... Անշ, կը զգար ու կը զգացնէր սակայն, որ տակաւ կը դիմէր դէպ իր կեանքին վերջալոյսը, սկսեալ համար անմուտ կեանքի մը պերճագեղ և յաւերժական արփին...:

Հ. Ղ. ՏԱՅԵԱՆ
(Շաբուճակի)

ԳԵՌՈՐԳ ՄԻՆԱՆԵԱՆ

ԳԵՌՈՐԳ ՄԻՆԱՆԵԱՆ

1. — Համեմարձ՝ պարծանք է ազգի եւ անմահութիւն.

« Ազգ մը ո՞րքան աւելի տաղանդներ և հանձարներ հասցրե՛կ՝ այնքան աւելի մարդկութեան օգտակար կը հանդիսանայ:

Հայտնաբերողութիւնը այս մասին կարող է պարծի՛լ՝ քանի որ ան՝ հաստատ երապական ազգերու՝ ո՛չ միայն երբամիտ քաղաքագետներ, զօրավարներ, ծարտար արհեստագետներ հասուցած է ու կը հասցրե՛կ՝ այլ նաև միշտ ընդհանուր ազգերէ գնահատուող և ծափահարուող ընտիր անհատներ կը ծնուցանե՛. » զայս զբաժ էի Գեղունիի մէջ 1914ին, Հայութեան պատուաբեր արհեստագետ մը ցոյց տալով Յարութիւն Սինանեան կրաժշտապետը:

Այժմ որ Հայութիւնը ենթարկուեցաւ բնաջնջումի և իրաւագրկման անլուր եղեռնազործութեանց՝ մեր մազապուրծ անհատներու մէջ խոստումնալից տաղանդներու երևումը՝ խրախոյս կ'ազդեն մեզ անմահ Նահապետի հետ զոչելու:

Գլորգ Սիմանեան

Հայեր.

«Համնարմ է մեզ կեանք. ըզմ վառեցէք. Մեծ պզտիկ այտոր սիրով վառուեցէք..... Ծագէ՛ Հայ Ռամնար, փայլէ՛ ըիւր բոցեր, Դամմամ ազգեր՝ թէ Հայք չեմ ամցեր»:

2. — Առաջին երեւումը 1921ի Նոյեմբեր 20ին.

Հանճարի բիւր բոցեր ճառագայթելու յատկութիւնով օժտուած տեսնուեցաւ պատանի Գլորգ Սիմանեանը՝ Maestro Թաւրութիւնին եղբոր որդին, վասն զի անոր բեմի վրայ առաջին երևումը (début) իսկոն ֆրանսէզի ընդարձակ սրահին մէջ՝ ուր հաւաքուած էին Պոլսոյ երգահաններու, երաժիշտներու, նուագաճուներու, երաժշտութեան սիրահարներու երկսեռ բազմութիւն մը, որոնք երկուք ու կէս ժամ զմայլեցան Գլորգի նրբանարտար ջութակահարութեան ունկնդրելով՝ հիանալի երևոյթ մ'էր:

Վարագոյրը բացուելուն՝ բեմի վրայ պատրաստ շիրքով էր 16 տարեկան Գլորգը Ջորտիք բոնած, նոյնպէս Հայրը՝ երաժշտութեան ուսուցչապետ Պր. Անտոն՝ ջութակը հնչեցնելու դիրքի մէջ էր և հօրեղբայրը Մահարոյ Թարութիւնը՝ դաշնակի դիմաց: Գրեթէ կէս ժամ տևողութեամբ հնչեցուցին առնոնք Սիմոնիկի (opus 92) ցայգանուագի հինգ մասերը, զուարթ, յորդորակ, հանդարտ, մեղմ, վճռական հուովոյթներով, որոնք՝ մասնաւորապէս Գլորգի կնտնտոցի վարպետ թրթռացումներովն՝ ունկնդիրներուսըրտերուն վրայ հիանալի տպաւորութիւններ կը ներգործէին:

3. — Մասերու ընտրութիւն երաժշտական յայտագրի.

Վերոյիշեալ *Serenade*ին՝ որ զանազան մասերէ կազմուած էր՝ իւրաքանչիւր մասին երաժշտական ընթացքը (mouvement) իրարմէ տարբեր յուզումներ կը

բովանդակեն՝ միօրինակութիւնը խափանելու համար:

Եւ Սինտինկի Գր. 92ը՝ մէջէ մէջ տարբեր յոյգերու բաղադրութիւն մ'ըլլալով՝ երեք տարբեր գործինքնու համար շարադրուած, բայց իւրաքանչիւր մասերուն երաժշտական ընթացքը այնպէս իրարու շաղկապուած են՝ որ մի միայն ամենանարտար երաժշտներ կարող են թարգման հանդիսանալ հեղինակին հոգեբանութեան:

Եւ ինչ զմայլելի տպաւորութիւն և ինչպիսի երանկալի ճարտարութիւն էր Գլորգի՝ կէս ժամ տևող այս նուագածութիւնը՝ առանց Նօրագրութեան վրայ նայելու... Ան տիրաբար կը նուագէր, կարծես թէ հեղինակը ինքն ըլլար, մինչ իր երկու ուսուցչապետները (հայրն ու հօրեղբայրը) մտադրութեամբ կը հետեւէին նօրակերպին:

Յայտագրի Բ. կտորը Saint-Saënsի երրորդ concerto en si mineur Գր. 61ն էր. բաղկացեալ երեք մասերէ:

Նուագահանդէս (concerto) մը այն ատեն հաճելի կ'ըլլայ լսելիքի՝ երբ հեղինակը՝ իւրաքանչիւր մասերուն մէջ թէ՛ գործիական և թէ՛ երաժշտական տեսակետով արհեստի ներութիւն զուգահեռանաձէ կ'ըլլայ:

Պատանին Գէորգ կանխահաս երաժշտապետի կեցուածքով՝ հեղինակարար կատարելապէս իւրացուցած սոյն նուագահանդէսի երեք տարբեր յատկանշական մասերը հատուած նուագեց՝ ուժգին և երկարատև ծափերու արժանանալով:

Երրորդ անգամ բնմ բարձրանալուն Գէորգ լսեցուց դարտինիի le Trille du Diable sonate:

Sonate կամ հատանուագ ըսելով՝ երաժշտական լեզուի մէջ կը հասկցուի երգահանի մը ամենէն լուրջ հեղինակութիւնը:

Հին երգահան Դարդինի իտալացոյ վերոյիշեալ հատանուագը, որ ինքնին գլուխ գործոց մըն է՝ Գրայզլէր ջութակահարը անոր վրայ յաւելուածական չափանկութիւն (cadence) մ'աւելցրեցելով, խաղերու արագ և փոփոխ գեղգեղովը (trillo)

բնականաբար ներդաշնակ՝ բայց կատարեալ երաժշտական լարիւրինքու մը ստեղծած է, է՛ն ճարտար ջութակահարներն անգամ շփոթեցնող:

Էւ սակայն հայկական տոկուն ընդունակութեամբ օժտուած Գէորգը՝ այս կտորը գերազանցօրէն պաղարեամբ անգամ մը ևս հիացնելով ներկաները նուագեց, ընկերակցութեամբ վարպետ Յարութիւնին զաշնակահարութեան:

Կարճատև դադարէ մը վերջը՝ Գէորգ հրնչեցուց նախ Karbulakի զուարթ, վառ վրուռ և հեշտալի տպաւորութիւն ներգործող թօթեկը:

Ապա նուագեց (միշտ ընկերակցութեամբ դաշնակի) D' Ambrosioի սերենադը՝ որ կիրառի և մանտոյինի ընկերակցութեամբ ամառուան պարզ գիշերները՝ այնքան ստէպ կը նուագուի վնեւտոյ դիմական մեծ ջրանցքի մէջ վաղեմի պալատներու առջև: Ստուգի կարծես՝ սոյն նուագածութեան ատեն հոգեով յափշտակուած ապրիցանք երանական միջավայրը՝ Ալլիականի թագուհոյն:

Յայտագրի վերջին կտորը Novacekի Մ'տեխնետոր շարժումն էր:

Գէորգ Սինանեան յետ այնքան դժուարին հեղինակութիւններ նուագելու՝ երբ դարձեալ սկսաւ նօրակերպ կատարեալ հեղեղ մը բնմէն դէպ ի ժողովուրդ հատուած խուժել, մշտնջենաւոր շարժման իրականութիւնը պատկերացնել ճշնելով, ժողովուրդը խանդավառ և եռանդուն ծափահարութիւններու հեղեղներ հոսեցուց այս եզակի վիրտուօզին՝ հարկադրելով կրկնել ու կրկնել այս մշտնջենաւոր շարժումը արագ ու ներդաշնակ ելեկէնեով, որուն յաջորդեցին ունկնդիրներու կողմէ առ Սինանեան հարազատները՝ ճշմարիտ ուսանանայի՝ արտայայտութիւններ:

4. — Գեղարուեստը յաղթող է սուգի:

Միափերու, գովեստներու, մաղթանքներու տարափներուն ատեն բովանդակընտանիքը և մանսւանդ տաղանդաւոր Գէորգը՝

փոխանակ զուարթ և յաղթական դիմագիծ ցոյց տալու՝ տփզոյն և տրուր երեւոյթով էին և հազիւ երբեմն բռնազբօսիկ ժպիտ մը ցոյց կու տային զերենք փառաւորող ժողովուրդին։

— Ի՞նչ էր պատճառը այդքան լըջութեան։

— Անոնք ներքին դառնադէտ սուգով մը կը տառապէին։ Անոնք 24 ժամ առաջ հողին յանձնած էին այն պատուական

գողտրիկ յոյզերով համակել։ Ո՛րքան դժուարին գործ և որպիսի բարձր տաղանդի ապացոյց Սինանեաններուն համար՝ յաղթել Սուգի՝ Գեղարուեստով։

5. — Երաժիշտ Հայ գերդաստանը.

Կ'ըսեն թէ « Տաղանդեղեր ի յնկայեա կը ծնանին »։ Կը յաւելունք. « Եթէ անոնք նպաստաւոր միջավայրի մէջ սոր-

Միմամեան եղբայր

Յովսէփ — Մատթայ Գարութիւն — Գէորգ — Ամտոմ

փեսանին՝ որ հանրածանօթ էր Սննիկ Ռէստէն անուամբ, և որ ինքնաշարժի արկածի մը զոհ գացած էր կեանքի էն փառաւոր տարիքին։

Սինանեան Գէորգի նուագածութեան ազդերը լրագիրներու մէջ տպուած ըլլալէ զատ, բանիմաց անձնաւորութիւններու հազարաւոր յայտադրեր ալ զրկուած ըլլալուն, անոնք ստիպուած՝ եկած, բեմ բարձրացած էին և ներքին ամենարուեստական գերնին զսպելով՝ արտաքին գեղարուեստական նուագածութեամբ պէտք էին ունկնդիրները հրճուեցնել, խանդավառել,

վին ու գործեն, հանճարի աստիճանին կը բարձրանան »։

Մենք վաղուց այս համոզումը ունեցած ենք թէ՛ Սինանեան Գրիգորի որդիքը և թոռները երաժշտական տաղանդով կը ծնանան, ինքնօգնութեամբ կը զարգանան։ Եթէ անոնք եւրոպական միջավայրի մը երաժշտանոցը (conservatoire) յաճախելու առիթն ունենային՝ անոնք աշխարհահռչակ երաժիշտ հեղինակներ պիտի ձևանային՝ պարծանք հայ անուան։

Շուրջ 80 տարի առաջ Գաղափայէն Պոլիս եկած էր 7 տարեկան տղեկ մը

